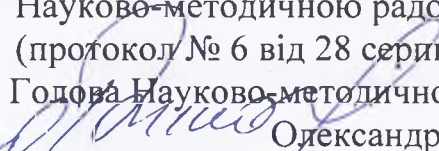

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
(протокол № 6 від 28 серпня 2024 р.)
Голова Науково-методичної ради

Олександр ПИЖОВ

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ, ЛОГІКА ТА ЕТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

спеціальність: 017 Фізична культура і спорт

код дисципліни в освітньо-науковій програмі: ОК 1

мова навчання: українська

Київ - 2024

РОЗРОБНИК:

Козьма Василь Васильович, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, vkozma@uni-sport.edu.ua

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін
(засідання кафедри 26 серпня 2024 р., протокол №10)

Завідувач кафедри професор Василь КОЗЬМА

ПОГОДЖЕНО:

Начальник
навчально-методичного відділу Ольга Д'ЯЧЕНКО

Начальник відділу забезпечення
якості вищої освіти Сергій ПОПОВИЧ

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна «Філософія, логіка та етика наукових досліджень» виступає як один із предметів вивчення для аспірантів, які готуються до написання та захисту дисертації з усіх галузей наукових знань. Даний курс закладає підвалини для самостійної дослідницької роботи, допомагаючи аспірантам сформуванати науковий світогляд і поєднати широке філософське знання зі знанням своєї дисципліни. Крім того вивчення дисципліни «Філософія, логіка та етика наукових досліджень» дозволяє аспірантам осмислити предмет та специфіку науки як способу пізнання людиною об'єктивного світу, зрозуміти логіку написання науково-дослідної роботи, від формулювання проблеми та пошуку необхідної інформації до організації та оформлення результатів проведеного дослідження, надати розуміння зв'язку між етикою науковця та науковим знанням і суспільством.

Обсяг дисципліни – 2 кредити ЄКТС. Курс «Філософія, логіка та етика наукових досліджень» органічно пов'язаний як з нормативною дисципліною «Філософія», так і з дисциплінами соціально-гуманітарного спрямування, що складають зміст навчального процесу всіх спеціальностей НУФВСУ.

Abstract of the academic discipline. The discipline "Philosophy, logic and ethics of scientific research" acts as one of the subjects of study for graduate students who are preparing to write and defend a dissertation in all fields of scientific knowledge. This course lays the foundations for independent research work, helping graduate students to form a scientific worldview and combine broad philosophical knowledge with knowledge of their discipline. In addition, the study of the discipline "Philosophy, logic and ethics of scientific research" allows graduate students to understand the subject and specifics of science as a way of human cognition of the objective world, to understand the logic of writing a scientific research paper, from formulating the problem and finding the necessary information to organizing and designing the results of the conducted research, provide an understanding of the connection between the ethics of a scientist and scientific knowledge and society.

The scope of the discipline is 2 ECTS credits. The course "Philosophy, logic and

ethics of scientific research" is organically connected both with the regulatory discipline "Philosophy" and with the disciplines of social and humanitarian direction, which make up the content of the educational process of all specialties of NUFVSVU.

Мета навчальної дисципліни – формування знань студентів-аспірантів щодо історії філософської думки, забезпечення глибокого засвоєння специфіки філософського осягнення світу, сприяти розвитку наукового світогляду шляхом поглиблення розуміння засобів та методів логічного мислення стосовно основних етапів проведення та організації наукового дослідження та розвитку науки як динамічного цілого.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Філософія та методологія науки» для третього рівня вищої освіти за спеціальністю: 017 Фізична культура і спорт.

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності	
ЗК1	Здатність до аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, абстрактного мислення, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.
ЗК2	Здатність проектувати і здійснювати комплексні дослідження на основі системного наукового світогляду з використанням основних універсальних методологічних принципів та знань в області історії і філософії науки.
ЗК3	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, застосування сучасних методів наукового дослідження, моделювання, інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК5	Здатність представляти наукові результати державною та іноземною мовою (на рівні B2 за міжнародною шкалою визначення рівнів володіння іноземною мовою) в усній та письмовій формі, а також розуміти наукові тексти та термінологію.
ЗК6	6. Готовність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації державною та іноземною мовами.
ЗК9	Здатність організовувати освітній процес у вищій школі.

ЗК11	Дотримання етичних принципів і стандартів поведінки науковця.
Фахові компетентності спеціальності	
ФК1	Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, що створюють нові знання в області теорії і методики спорту, спортивного тренування, фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення і можуть бути опублікованими у провідних наукових виданнях з фізичної культури і спорту та суміжних галузей.
ФК3	Здатність усно та письмово презентувати й обговорювати результати наукових досліджень українською та англійською мовами; глибоке розуміння англомовних наукових текстів за напрямом досліджень.
ФК4	Здатність проводити науковий аналіз результатів досліджень і використовувати їх у практичній діяльності.
ФК5	Здатність брати участь у наукових дискусіях щодо отриманих результатів досліджень і їх практичної значущості для сфери фізичної культури і спорту.
ФК7	Здатність застосовувати знання фундаментальних основ сучасних досліджень, проблем і тенденцій розвитку спорту, фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних верств населення у комплексному аналізі явищ і процесів, що виникають у сфері фізичної культури і спорту в Україні та інших країнах світу.

Обсяг навчальної дисципліни – 2 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	4	0	12	0	46	60
Заочна	0	0	0	0	0	0

Обсяг навчальної дисципліни – 2 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: навчальна дисципліна є основою підготовки докторів філософії, тому передбачає освітньо-наукову підготовку першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня студентів закладу вищої освіти з дисципліни «філософія».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин							
	денна форма навчання				заочна форма навчання/повторний курс			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л.	прак.	с.р.		л.	прак.	с.р.
Тема 1. Філософські аспекти осмислення науки	8	2	-	6	-	-	-	-
Тема 2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані	10	-	2	8	-	-	-	-
Тема 3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання	8	2	2	4	-	-	-	-
Тема 4. Рушійні сили та моделі розвитку науки	8	-	2	6				
Тема 5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії ХХ ст.	10	-	2	8	-	-	-	-
Тема 6. Наукова етика	8	-	2	6	-	-	-	-
Тема 7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків	8	-	2	6	-	-	-	-
Всього годин	60	4	12	46				

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Філософські аспекти осмислення науки. Наука як соціальний та історичний феномен. Передумови становлення науки. Донаукові форми знання. Основні аспекти існування науки: система знань, соціальний інститут, форма суспільної свідомості, виробництво й вид діяльності. Місце науки в системі духовної культури. Основні функції науки. Цілі та пріоритети науки. Позитивні та негативні фактори розвитку науки. Вплив науки на спосіб життєдіяльності сучасної людини. Основні тенденції розвитку наук. Принципи класифікації наук. Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напряму сучасної філософії. Етапи розвитку філософії науки.

Тема 2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані. Особливості виникнення та формування науково-теоретичного мислення. Філософські засади наукової проблематики. Математичні надбання піфагорійської школи. Наукові програми Демокріта, Платона, Аристотеля. Філософсько-теологічний контекст розвитку наукового мислення в середні віки. Гуманістична спрямованість наукового пізнання у Відродженні. Проблема нескінченності у філософії Відродження (Кузанський, Копернік, Бруно). Природа як математичний універсум. Філософські засади нової математики. Відділення фізики від метафізики: Г. Галілей. Світоглядні засади наукової революції XVI - XVII ст. Формування поняття науки Нового часу. Становлення класичного ідеалу наукової раціональності. Емпіризм та раціоналізм як його варіанти. Проблема методу в філософії Нового часу. Індуктивний метод Ф. Бекона. Метафізичне обґрунтування наукового дослідження Декартом. Картезіанська концепція науки. Ідея створення загальної універсальної науки (Г. Лейбніц). Філософське обґрунтування атомізму XVII ст. Філософські засади наукової програми Ньютона. Природничо-наукове вирішення проблем людського буття в Просвітництві. Трансцендентальний спосіб обґрунтування І. Кантом можливості теоретичного природознавства. Обґрунтування філософії як науки: Г. Гегель. Марксистська концепція науки. Позитивістська програма перетворення філософії. Неопозитивістський аналіз науки. Феноменологічна філософія науки Е. Гуссерля як спроба подолання кризи європейських наук. Концепція історико-гуманітарного знання в герменевтичній філософії Г. Гадамера. Структуралізм як методологія гуманітарного пізнання. Аналіз історії розвитку наукового знання в епістемологічному неораціоналізмі М.Фуко. Обмеження наукової раціональності в контексті розвитку філософії XX ст. Ірраціоналізм як альтернатива раціоналізму в філософії й культурі. Критика позитивізму К. Ясперсом, принцип множинності істини. Модерністське розв'язання проблеми співвідношення релігії та науки в неотомізмі. Свобода наукової творчості і моральні регулятиви розвитку наукового пізнання. Герменевтична онтологія М. Хайдеггера. Герменевтика символів П. Рікера. Поява некласичної науки та її логіко-методологічні особливості. Сучасне розуміння співвідношення класичної та некласичної науки.

Тема 3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання. Поняття рівнів наукового пізнання та логічні підстави їх виділення. Загальні особливості емпіричного наукового пізнання. Поняття наукового факту. Логічний компонент наукових фактів. Провідні методи і форми продукування наукових фактів. Методи опрацювання фактів та їх логічна природа. Вирішальна роль логіки в теоретичному науковому пізнанні. Логічна оцінка основних форм теоретичного пізнання. Особливості концептуального рівня сучасної науки. Співвідношення логіки та інтуїції.

Тема 4. Рушійні сили та моделі розвитку науки. Підходи у філософії науки щодо розуміння питання про рушійні сили розвитку науки. (інтерналізм та екстерналізм). Сутність інтерналізму як концепції розвитку науки (А. Койре, Дж. Агасс, Дж. Ренделл, Дж. Прайс, Р. Холл та інші). Значення та недоліки інтерналізму. Сутність екстерналізму як концепції розвитку науки (Б.М. Гессен, Дж. Бернал, Р. Мертон). Значення та недоліки екстерналізму. Т. Кун та його спроба подолання суперечності між екстерналістським та інтерналістським напрямками. Проблема взаємодії та взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку науки. Історичні приклади складної взаємодії внутрішньонаукових та зовнішніх щодо науки чинників. Сутність кумулятивної концепції у філософії науки. Недоліки кумулятивізму. Криза кумулятивістської моделі науки у II половині XX століття. Сутність некумулятивної концепції у філософії науки. Т. Кун та П. Фейєрабенд про «неспівмірність теорій». Я. Хакінг про три види неспівмірностей (неспівмірність питань (тем), роз'єднання як нерозуміння різних стилів міркувань учених, що належать до різних шкіл та епох, неспівмірність смислу). Недоліки некумулятивізму. Розробка проблеми революційних змін у науці (Т. Кун) у некумулятивній концепції. Ключові положення концепції наукових революцій Т.Куна, її сильні та слабкі сторони.

Тема 5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії XX ст. Поняття науки та її будови в логічному позитивізмі та аналітичній філософії. Постпозитивізм про особливості функціонування науки та її історичну динаміку. Особливості методологічної позиції неокантіанства, інструменталізму та операціоналізму. Сучасні дослідження співвідношення науки та позанаукових форм пізнання та освоєння дійсності.

Тема 6. Наукова етика. Етика як філософська теорія моралі. Загальна етика та утворення галузей професійної етики. Мораль та етичні норми діяльності в науці. Причини формування етики науки. Ставлення вченого до пошуку істини і природа наукових помилок. Плагіат, компіляція і шахрайство в науці. Особисті інтереси науковця, корпоративні та суспільні інтереси. Соціальна відповідальність вченого. Учитель і учень в науці. Наукова школа. Морально-етичні проблеми авторства та співавторства в науці. Патріотична позиція вченого.

Тема 7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків. Ділове спілкування, його форми. Загальні правила ділового спілкування. Рівні ділового спілкування. Рівні офіційності. Зони спілкування. Особистий простір, його виміри. Способи виразності ділового спілкування: вербальні та невербальні. Виробничий конфлікт та стратегії його вирішення. Етичні стосунки з колегами, підлеглими та керівниками. Стили керівництва. Керівник у ситуації конфлікту. Алгоритм впливу на конфліктну ситуацію.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Філософські аспекти осмислення науки	1. Філософські аспекти осмислення науки	–	–
Тема 2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані	2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані	2	–
Тема 3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання	3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання	2	–
Тема 4. Рушійні сили та моделі розвитку науки	4. Рушійні сили та моделі розвитку науки	2	–
Тема 5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії ХХ ст.	5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії ХХ ст.	2	–
Тема 6. Наукова етика	6. Наукова етика	2	–
Тема 7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків	7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків	2	–
Всього годин:		12	0

Завдання для самостійної роботи

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Філософські аспекти осмислення науки	Питання для обговорення: 1) Проаналізуйте основні трактування щодо виникнення філософії. 2) Як проявляється світоглядний характер філософії? 3) Чому здатність людини усвідомлювати своє існування, свою скінченність і свою недосконалість постає основою та джерелом філософії? 4) Дайте характеристику основним способам філософського мислення. 5) Які ви знаєте «вічні» питання філософії? 6) Розкрийте специфіку предмету філософії.	6	--
Тема 2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані	Питання для обговорення: 1) Проаналізуйте основні проблеми історичного розвитку науки. 2) Еволюційний та революційний розвиток науки. 3) Які зміни в будові науки відбулись в результаті наукових революцій в історії людства. 4) Сучасне розуміння співвідношення класичної та некласичної науки	8	--
Тема 3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання	Опрацювати в навчальній літературі наступні проблемні питання: 1) Поняття рівнів наукового пізнання та логічні підстави їх виділення. 2) Загальні особливості	4	--

	емпіричного наукового пізнання. 3) Поняття наукового факту. Логічний компонент наукових фактів. 4) Вирішальна роль логіки в теоретичному науковому пізнанні.		
Тема 4. Рушійні сили та моделі розвитку науки	Питання для обговорення: Проаналізуйте підходи у філософії науки щодо розуміння питання про рушійні сили розвитку науки, дайте коротку характеристику кожному з них.	6	--
Тема 5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії ХХ ст.	Опрацювати наукову літературу з зазначеної тематики та з'ясувати особливості методологічної позиції неокантіанства, інструменталізму та операціоналізму.	8	--
Тема 6. Наукова етика	Опрацювати в навчальній літературі наступні проблемні питання: 1) Мораль та етичні норми діяльності в науці. 2) Ставлення вченого до пошуку істини і природа наукових помилок. 3) Плагіат, компіляція і шахрайство в науці. 4) Особисті інтереси науковця, корпоративні та суспільні інтереси.	6	--
Тема 7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків	Ознайомитись з загальними правилами ділового спілкування. Визначити способи виразності ділового спілкування: вербальні та невербальні. З'ясувати що таке виробничий конфлікт та які стратегії використовуються для його вирішення.	6	--
Всього годин:		46	--

Очікувані результати навчання з дисципліни: формування визначених освітньо-науковою програмою загальних компетентностей, зокрема здатність до аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень, абстрактного мислення, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань; здатність проектувати і здійснювати комплексні дослідження на основі системного наукового світогляду з використанням основних універсальних методологічних принципів та знань в області історії і філософії науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент-аспірант повинен: **знати:** теорію та історію філософії, сутність логіки, методології та методики наукових досліджень, визначення завдань, функцій, форм та рівнів методології наукових досліджень; сутність логіки пізнання, основні етапи її становлення, проблему ролі істини у науковому пізнанні та роль практики в процесі пізнання; рівні, форми та методи здійснення наукових досліджень; основні підходи та засоби розвитку науки, її ідеали та зміст етики сучасного вченого; сутність, специфічні особливості, рівні та засоби методології наукової творчості та форми її організації.

Вміти аналізувати особливості сучасного розвитку науки, основні концепції та сутність сучасного стилю наукового пізнання, розуміти проблеми виникнення зростання та наслідки лженауки у сучасному науковому пізнанні; - здійснювати методику наукових досліджень, розуміти основні критерії вимог до нього, а також здійснювати вибір теми дослідження, вивчати джерельну базу дослідження; - орієнтуватись у структурі наукового дослідження, технології впровадження його результатів, а також основних вимогах до оформлення наукового дослідження та критеріях рецензування та оприлюднення результатів наукового дослідження.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Філософія, логіка та етика наукових досліджень» для третього рівня вищої освіти за предметною спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Шифр	Програмні результати навчання
ПРН1	Здійснювати аналіз суспільних процесів, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання існуючих проблем. Логічно викладати думки фаховою державною мовою як усно, так і письмово
ПРН2	Спілкуватися українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування.
ПРН4	Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення.
ПРН5	Засвоювати нову фахову інформацію, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

ПРН12	Аналізувати процеси становлення та розвитку різних напрямів спорту, олімпійського руху та олімпійської освіти на міжнародному та національному рівнях. Демонструвати уміння абстрактно мислити, виконувати системний аналіз під час роботи.
ПРН17	Знати та розуміти сутність, принципи, методи, форми та організацію процесу навчання і виховання людини.
ПРН20	Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.
ПРН21	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати. Вміти знаходити оригінальні рішення та бути здатним створювати принципово нові концепти
ПРН23	Здійснювати комунікаційну взаємодію з клієнтами, підвищувати їх мотивацію до занять. Вміти ефективно вирішувати конфлікти та мотивувати інших

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
Тема 2. Особливості історичного розвитку науки в логіко-методологічному плані	Усний виступ; презентація самостійно підготовленого матеріалу; написання есе за індивідуально обраною темою з переліку, що пропонується викладачем.	15

Тема 3. Роль логічних процедур у формуванні і функціонуванні наукового знання	Реферат та презентації на задану тему та їх обговорення	20
Тема 4. Рушійні сили та моделі розвитку науки	Написання есе за індивідуально обраною темою з переліку, що пропонується викладачем;	15
Тема 5. Провідні логіко-методологічні проекти у філософії ХХ ст.	Усний виступ; презентація самостійно підготовленого матеріалу;	15
Тема 6. Наукова етика	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	15
Тема 7. Етика ділового спілкування науковця. Етика формальних та неформальних стосунків	Усний виступ; презентація самостійно підготовленого матеріалу; написання есе за індивідуально обраною темою з переліку, що пропонується викладачем.	10
Усього:		100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями та темами практичних занять.

Перед початком практичного заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до екзамену не допускається, і може в установленому порядку пройти повторно вивчення цієї дисципліни.

Екзамен проводиться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 128 с.
2. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 142 с.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ. Вид. Ліра-К. 2018. 352 с.
4. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
5. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
6. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
7. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень. Підручник. Вид. Право. 2019. 368с.
8. Дескриптивність нелінійного теоретичного знання / в кн.: Людина в складному світі. – Суми: Університетська книга, 2018. С. 177-198.
9. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ : ПАРАПАН, 2008. 214 с.
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. Філософія та методологія науки: підручник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2008. 223 с.
11. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки: підручник. Київ : Логос, 2009. 244 с.
12. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр навч.літ. 2019. 350 с.
13. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 444 с.
14. Корягін М., Чік В. Основи наукових досліджень. Вид. Алеута. 2019. 492 с.
15. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
16. Максюта М. Є. Філософія науки: Навч. посіб. Київ : Урожай, 2004. 418 с.
17. Мальська М., Пандяк І. Організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр учб.літ. 2017.131 с.
18. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
19. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
20. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.

21. Поліщук І. Є., Галіченко М.В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки»: Науково-методичне видання. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.
22. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.
23. Пронський В. М. Філософія науки: Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. 200 с.
24. Ратніков В. С. Основи філософії науки та філософії техніки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 291 с.
25. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: хрестоматія: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.
26. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ : ПАРАПАН, 2011. 203 с.
27. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
28. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.
29. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання): навч. посіб. для самост. роботи / А.О. Осипов ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2014. 195 с.
30. Філософія науки та інноваційного розвитку / за наук. ред. Л. А. Чекаля. Київ : Ніжин, 2011. 327 с.
31. Філософія науки. Підручник для аспірантів. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. 218 с.
32. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л.В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
33. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Фірсова Л. В. Харків : ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.
34. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
35. Ханстантинов В. О. Філософія науки: Курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
36. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

Додаткова література:

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки. *Сучасна зарубіжна філософія : Течії і напрямки. Хрестоматія*. Київ : Ваклер, 1996. С. 359 – 412.
2. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінцицький В. М. Методологія соціально-економічного пізнання. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.
3. Білоус Т. М. Натуралізм у сучасній філософії науки: когнітивні засади. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2013. Вип. 663–664. С. 246 – 252.

4. Білоус Т. М. Натуралістична філософія економіки. *Філософська думка*. Київ, 2016. № 2. С. 81 – 93.
5. Вернадський В. І. Про науковий світогляд [пер. М. Кратко]. Київ : НАН України ; Центр гуманітарної освіти , 1996. 56 с.
6. Добронравова І. С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві. *Філософська думка*. Київ, 1999. № 4. С. 36 – 48.
7. Добронравова І. Практична філософія науки. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Добронравова І. С. Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 224 – 234.
9. Єрмоленко А. М. Екоетика у світлі парадигмального повороту в філософії (попередні зауваги до критики екологічного розуму). *Філософська думка*. Київ, 2008. № 3. С. 88 – 108.
10. Єрмоленко А. М. Екологічна етика: проблема обґрунтування. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 133 – 148.
11. Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика та біобезпека. Київ : Здоров'я, 2013. 456 с.
12. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. / *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* ; пер. з нім. А.Єрмоленка. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
13. Кадикало А. М. Аспекти трансформації орієнтирів наукового мислення. *Практична філософія*. Київ, 2016. № 4. С. 134 – 140.
14. Кадикало А. М. Статус «об'єктивного суб'єкта» в науковому пізнанні. *Вісник ЛНУ. Серія: філософські науки*. Львів, 2015. Вип. 17. С. 49 – 56.
15. Кадикало А. М. «Стіна» Планка як агностичний принцип у фундаментальному науковому пізнанні. *Науковий журнал «Гуманітарні візії»*. Львів, 2016. № 1. С. 79 – 85.
16. Кисельов М. М. Біологічна етика в системі практичної філософії. *Практична філософія*. Київ, 2000. № 1. С. 166 – 177.
17. Комар О. В. Гуманізація науки чи натуралізація філософії? *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2009. Вип. 466–467. С. 82 – 86.
18. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.
19. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) / уклад. : О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 40 с.
20. Ожеван М. Фундаментальний характер випадковості та антропні принципи самоорганізації «суспільства ризиків». *Sententiae : наук. праці Спільноти дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства)*. Вінниця, 2007. Вип. 1. С. 126 – 134.
21. Повторева С. М. Структурний підхід – структуралізм – постструктуралізм: еволюція методології та її поширення в гуманітарних студіях: Монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2010. 332 с.

22. Попович М. В. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 451 с.
23. Ришко В. А. Сучасні інновації в наукових і освітянських методологіях та практиках: напрямки та проблеми. *Наукові і освітянські методології та практики*. Київ, 2004. Вип. 2. С. 18–30.
24. Сидоренко Л. І. Аксиологія постнекласичної науки. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації* : зб. наук. праць / відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова. Київ, 2011. С. 204 – 222.
25. Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі. *Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах*. Київ, 2010. № 19. С. 11 – 125.
26. Сидоренко Л. І. Університетська школа філософії та методології науки: підсумки та перспективи певних напрямів. *Наукові записки. Філософський факультет. КНУ імені Тараса Шевченка, КПВД «Педагогіка»*. Київ, 2004. Т. XII. С. 155 – 162.
27. Скотнай В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ – Дрогобич : Коло, 2003. 288 с.
28. Тейлор Ч. Подолання епістемології. *Після філософії : кінець чи трансформація?* / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. О.М. Соболев ; упоряд. : К. Банес та ін. Київ, 2000. С. 406–431.
29. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. Київ : КНУШ, 2000. 252 с.

Електронні ресурси:

1. Айттов С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : історія і філософія науки і техніки*. 2014. Т. 22. С. 45 – 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduifnt_2014_22_22_6
2. Білоус Т. Філософія науки у системі сучасної освіти: філософія конкретних наук та філософія експерименту. *Філософська думка*. Київ, 2013. № 5. С. 113 – 123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_15
3. Владленова І. В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 103 – 111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_27
4. Галіченко М., Поліщук І. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Іст. науки. : Зб. наук. праць*. 2010. Вип. 31-32. С. 26–34. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pain/2010_31_32/Gal_Pol.pdf
5. Гейко С. М. Соціологія знання та науки в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2012. № 995, вип. 46. С. 114 – 117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2012_995_46_26
6. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, Вип. 49 (1). С. 23 – 25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49%281%29_6

7. Герасимчук А. А. Методологія філософії та методологія науки: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю., 8 грудня 2010 р, Житомир*. [Електронний ресурс]. URL : http://www.zu.edu.ua/ist_kaf3_sklad.html
8. Добронравова І. С. Концепції наукової раціональності в сучасній філософії науки [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/pidr1.html>
9. Добронравова І. С. Філософія науки. Підручник для аспірантів [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/zmist.htm>
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І, Петрущенков С. П., Шашкова Л. О. Філософія науки. Київ, 2002. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/zmist.html>
11. Добронравова І. С., Фінкель Л. С. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2005. № 1. С. 168 – 180. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
12. Заглада В. М. Взаємозближення наукової істини і цінностей у сучасному науковому пізнанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2018. № 1. С. 26 – 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27852>
13. Заглада В. М. Взаємозумовленість і динаміка внутрішніх і зовнішніх цінностей аксіосфери науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2015. № 81. С. 10 – 15. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19874>
14. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті. *Філософія науки: традиція та інновації*. 2013. № 2. С. 25 – 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2013_2_5.
15. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ : Основи, 1996. 615 с. URL : <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>
16. Лаута О. Д. Співвідношення науки та філософії в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, вип. 49 (1). С. 36 – 39. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49(1)_9)
17. Марчук М, Сербін М. Прагматизм і неопрагматизм у контексті сучасної філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2014. Вип. 726-727. С. 92 – 97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_726-727_20
18. Онуфрійчук Р. В. Методологічна легітимізація багатомірної моделі реальності в сучасній філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 312 – 316. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_60.
19. Поліщук О. П. Інтуїтивне мислення. *Практична філософія*. Київ, 2003. № 2. С. 37 – 44. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/8781>
20. Поліщук, О. П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 53. С. 3–7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4563>
21. Самардак М. М. «Критична теорія» науки Франкфуртської школи (до 80-ліття Франкфуртського інституту соціальних досліджень). *ВІСНИК*

Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2003. № 12. С. 19 – 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/94>

22. Самборська О. Кореляція епістемних і метафізичних аспектів у сучасній філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2011. Вип. 561-562. С. 60 – 64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2011_561-562_13

23. Саух П. Ю. Феномен наукової школи в контексті реалій сучасної науки. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи* : зб. наук. праць. 2012. С. 44 – 51. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/18412>

24. Свінцицька О. І. Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення* : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Поліщук О. П.]. 2009. С. 101 – 103. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9919>

25. Сидоренко Л. І. Філософія науки В. И. Вернадського. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 3. С. 25 – 27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_7

26. Сітько С. П. Квантово-механічна основа багатоманітної диференційної стійкості живого [Електронний ресурс]. *Фізика живого*. 2005. № 1. С. 5–8. URL : <http://www.sergiyvitko.org.ua>

27. Спиця Н. В. Філософія науки: від Нового часу до сьогодення *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 152 – 158. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2012_49_17

28. Шашкова Л. О. Історичний перспективізм і культурно-історичний проект філософії науки: методологічні паралелі. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 32 – 37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpqn_2018_1_7.